

Sessie 1

De eudaimonistische ethiek van Aristoteles

Wat vertelde Aristoteles lang geleden in Athene in zijn colleges aan het Lyceum over ethiek? Wat beschouwde hij als het doel van handelen? Wat verstond hij onder voortreffelijkheid van karakter? Welke rol speelde verstandigheid in het streven naar een 'gelukt' leven? Om antwoord te krijgen op deze vragen, bespreken wij belangrijke passages uit *de Ethica Nicomachea*.

Inleiding: *Ethiek*

Een kennismaking met vijf ethische benaderingen en een onderzoek naar de bruikbaarheid van deze benaderingen

Inleiding: *Aristoteles*

Filosofie als 'politicologisch project': een combinatie van levenshouding, manier van denken en politiek engagement

Bespreking:

Aristoteles: *Ethica Nicomachea*

'Volledig tot bloei komen' (*eudaimonia*) als doel (*telos*) van het menselijk bestaan, voortreffelijkheid (*arete*) van karakter en van intellect als voorwaarden voor een goed leven en het belang van verstandigheid (*phronesis*)

Vuistregel 1:

Bepaal *het 'midden'* en laat dat het uitgangspunt van je handelen zijn

Sessie 2

De ethiek van blijmoedigheid van Spinoza

Spinoza wordt wel omschreven als een filosoof die zijn tijd ver vooruit was. Als een eerste vroege vertegenwoordiger van het radicale Verlichtingsdenken breekt hij met het heersende christelijke ethische standpunt. Het streven te volharden in het eigen bestaan (*conatus*) is het criterium voor beslissingen in handelingssituaties in deze ethiek van blijmoedigheid. We bespreken belangrijke passages uit de *Ethica*.

Inleiding: *Spinoza*

Spinoza: een vroege vertegenwoordiger van de radicale Verlichting, de *Ethica* en een pleidooi voor democratie, scheiding van kerk en staat en vrijheid van denken

Bespreking:

Spinoza: *Ethica*

De eenheid van lichaam en geest, het streven in zijn bestaan te volharden, 'deugen' en een blijmoedig leven

Vuistregel 2:

Laat *het streven te volharden in het eigen bestaan* het uitgangspunt van je handelen zijn

Sessie 3

De deontologische ethiek van Immanuel Kant

Hoe tonen we in ons handelen goede wil, als we deze niet meer vereenzelvigen met Gods wil? Kunnen wij – vrij en redelijk dat wij zijn - doen wat wij behoren te doen? Wat is het bovenste principe van de zedelijkheid? Wat verstaat Immanuel Kant onder de categorische imperatief? Om een antwoord te krijgen op deze vragen, bespreken wij passages uit de *Fundering voor de metafysica van de zeden*.

Inleiding: *Immanuel Kant*

Filosofie als een transcendentiaal-filosofisch project en de opvatting van de mens als rationeel en autonoom subject

Bespreking:

Immanuel Kant: *Fundering voor de metafysica van de zeden*

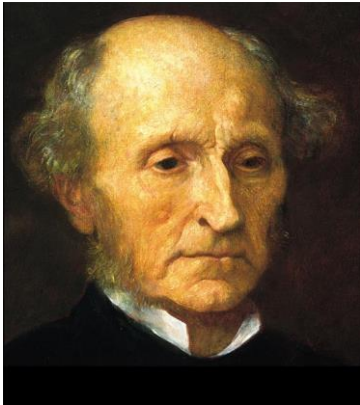
Moreel handelen uit plichtsbefef, de categorische imperatief: handel alleen volgens die maxime waarvan je tegelijkertijd kunt willen dat ze een algemene wet wordt, de autonomie van de wil als het hoogste beginsel van zedelijkheid en de idee van vrijheid

Vuistregel 3:

Laat *de categorisch imperatief* het uitgangspunt van je handelen zijn

Sessie 4

De consequentialistische ethiek van John Stuart Mill

John Stuart Mill geldt als een van de grondleggers van het politieke liberalisme. In zijn werk maken we kennis met een utilistische en consequentialistische ethiek. Het beginsel van utiliteit (of het beginsel van het grootste geluk), vrijheid van denken, spreken en handelen en het schadebeginsel vormen de uitgangspunten van deze ethiek. We bespreken belangrijke passages uit *Utilitarianism* en *Over vrijheid*.

Inleiding: *John Stuart Mill*

Utilisme en liberalisme, feminisme en consequentialisme

Bespreking:

John Stuart Mill: *Utilitarianism*

Het utiliteitsbeginsel, geluk als doel van het handelen, geluk als plezier en soorten van plezier

John Stuart Mill: *Over vrijheid*

Vrijheid van denken en spreken, individualiteit en het schadebeginsel

Vuistregel 4:

Laat *het schadebeginsel* het uitgangspunt van je handelen zijn

Sessie 5

De metafysische ethiek van Emmanuel Levinas

Kent elke handelings situatie niet een 'economisch' uitgangspunt **en** een ethische dimensie? Is leven niet gericht op genieting? Ben jij niet gevoelig voor lijden, van jezelf **en** van een ander. Hoort heteronomie niet het uitgangspunt te zijn van ethiek? Horen wij niet te (leren) 'luisteren naar het gelaat van de Ander'? Om 'Ja' als antwoord op deze vragen te horen te krijgen, bespreken wij belangrijke passages uit *Het menselijk gelaat en Anders dan zijn of het wezen voorbij*.

Inleiding: *Emmanuel Levinas*

Het menselijk bestaan, Auschwitz en het primaat van de ethiek

Bespreking:

Emmanuel Levinas: *Het menselijk gelaat*

Autonomie als de reductie van het Andere tot het Zelfde en het gelaat van de Ander

Emmanuel Levinas: *Anders dan zijn of het wezen voorbij*

Genieting, gevoeligheid als kwetsbaarheid of blootstaan aan de ander en plaatsvervangings/substitutie

Vuistregel 5:

Laat *het gelaat van de Ander* het uitgangspunt van je handelen zijn

Sessie 6

Ethiek, vuistregels en morele oordeelsvorming

Recapitulatie: *Van Aristoteles tot Levinas*

Voortreffelijkheid van karakter door verstandigheid, het streven te volharden in het eigen bestaan, de categorische imperatief, het schadebeginsel en gevoel voor verantwoordelijkheid als verschillende ethische uitgangspunten / vuistregels

Ethiek in praktijk: oefenen in morele oordeelsvorming